

Felhasznált irodalom: Benkő A. – Szentmártoni M., Testvéreink szolgálatában, Eisenstadt, Prugg Verlag, 1981; Giordani B., La psicologia in funzione pastorale, Brescia, La Scuola, 1981; Lake, F., Clinical Theology, London, Darton, 1966; Natale, S., Pastoral Counselling, New York, Paulist Press, 1977; Niklas, G., The Making of a Pastoral Person, New York, Alba House, 1980; Pompey, H., A lelkipásztori beszélgetés és a "lelkigondozói segítség" módszere, in "Mérleg", 1977/2, 154–163; Wicks, R.J. – R.D. Parsons – D.E. Capps (Eds.), Clinical Handbook of Pastoral Counseling, New York, Paulist Press, 1985.

Fényesi Márk

MALULA BÍBOROS, EGYHÁZALAPÍTÓ

(1917-1989)

Ravatala előtt öt napon át szakadatlan sorban vonultak el a hívek. A népi szokás szerint zenekarok énekkarok és imacsoportok óránként váltották egymást. A temetést megelőző napon az Üdvhadsereg és protestáns csoportok vállalták magukra ezt a tiszteletnyilvánítást. A házigazda szerepét "Krisztus Zaire-i Egyháza" töltötte be: lelkészük ismertette és vezette az énekeket, az olvasmányokat és imákat, miközben öt énekkar és zenekar szolgáltatta a kísérő zenét.

Ezek a megnyilvánulások jól tükrözik Malula bíborosnak, Kinshasa (Zaire fővárosa) érsekének halála előtt a televízióban tett nyilatkozatát: "Egy élet alkotásai a jéghegység csupán látható része; a legfontosabb, a lélek, amelyik mindezt élte, rejtve marad." A különféle protestáns felekezetek részvételnnyilvánításai igazolták a bíboros szavait. Az ökumenizmus ugyanis nem volt az érsek erős oldala; sokaknak úgy is tűnt, hogy tevékenysége e téren nem jutott túl a közös énekkarok és zenekarok hangversenyein. Halála azonban feltárta, hogy hatása itt is mélyebb volt a látszathoz. Élete valóban a hitből táplálkozott, és hitet támasztott egy egész nép lelkében. Ezért tekintik a kinshasai katolikus egyház alapítójának. Születésekor a mai Kinshasa területén kb. 15 000 ember élt, és két katolikus missziós központ működött. Egyik a XV. században megkezdett és kb. 300 évig tartó "első hithirdetési szakasz" leszármazottaiból került ki. Hozzájuk csatlakoztak a "második hithirdetési szakasz" megtértjei, a fehér atyák 1880-ban kezdett missziójának keresztényei. Századunk második felében robbanásszerű a fejlődés. 1945-ben már 100 000 lakosa van Kinshasának; 1960-ban 400 000; 1975-ben pedig több mint másfél millió. Ma kb. 3 000 000 ember él a fővárosban, 95 százalékuk keresztény, 57 százalék katolikus. 92 plébánia, illetve önálló lelkészség működik.

A szédületes fejlődés váratlan és szinte megoldhatatlannak látszó problémákat vet fel. Az új keresztényekben a hit nem mindig eresztett mélyebb

gyökeret; sokan folytatták még régi vallási hagyományait. A városba özönlő hívek elvesztették természetes, törzsi támaszukat. Az európai misszionáriusok, minden jóakarat ellenére, nem voltak képesek behatolni a népi lelkiség mélyébe. A feltörő nacionalizmus – Zaire 1960-ban nyerte el teljes függetlenségét – nemegyszer fenyegetővé vált az idegenből átültetett "új vallás" számára.

Ezek a problémák különös súllyal nehezettek Malula vállára. Ő volt ugyanis az 1946-ban szentelt első 3 bennszülött, kinshasai egyházmegyes pap egyike. 1969-ig nem is jött utánuk senki a bennszülöttek közül! 1959-ben, a nemzeti függetlenség hajnalán Malulát kinshasai segédpüspökké szentelik, 1964-ben pedig kinevezik érsekké. Ő az első bennszülött megyés főpásztor Zaire-ban. Akkori felfogását 1979-ben így foglalta össze: "Püspökké szentelésem napján, 1959. szeptember 20-án olyan szavakat sugallt nekem az Úr, amelyeknek saját életemre és népem történelmére vonatkozó jelentőségét magam sem láttam előre. Legyünk kongói egyház kongói államban – mondtam." Egy másik mondása kiegészíti felfogását: "Két szenvedély hajtott: szenvedély Krisztus egyházáért, és szenvedély népemért, ennek szabadságáért és teljes kifejlődéséért."

1. Szervedély Krisztus Egyházáért

Malula jó keresztény nevelést kapott a misszionárius atyáktól. Természetesen mély hatást gyakorolt rá is a II. vatikáni zsinat. Bekapcsolódott már az előkészítő bizottságok munkáiba. A liturgikus dokumentum kidolgozásakor sürgette, vegyék figyelembe az afrikai egyházakat is; hallatta az ő szavukat. Másrészt figyelte a Szentléleknek az Egyházban megnyilvánuló sugallatait. Főként azokat a tanításokat szívelte meg, amelyekben a zsinat sürgette a helyi egyházak szerepét, a világi hívők részvételét a közösség életében, az emberi személy kibontakoztatását. Az általános Egyházzal való szoros kapcsolatát mindig megőrizte: aktívan közreműködött a római püspöki szinódusokon, és részt vett a kinshasai teológiai tanulmányi heteken. "Mindenekelőtt lelkipásztor vagyok, ennek a feladatai nyugtalanítanak" – mondtotta 1973-ban, a VIII. teológiai tanulmányi hét megnyitására. Ebből magyarázható, hogy főpásztori működésében három súlypontot fedezhetünk fel: az egyházmegye papságának képzését, az afrikai szerzetesi élet felépítését és a világi hívek aktív bekapcsolását.

Az egyházmegye papságának képzése

Tudta, hogy az egyházmegye lelki fejlődése elsősorban a papság megújulásától függ. Kinshasa számára ez megkövetelte, hogy minél több és minél alkalmasabb pap szentelje magát Krisztus népének szolgálatára.

Amint már említettük, 1969-ig összesen csak 4 bennszülött világi papot szenteltek Kinshasában. A hiány egyik okát a korszerűtlen papnevelésben látta. "Meg kell reformálnunk a szemináriumi képzést" – mondtotta 1970-

ben. "A fiatal papoknak nemcsak szilárd lelkeségre van szükségük, hanem olyan általános emberi képzésre is, amelyik lehetővé teszi számukra, hogy párbeszédre léphessenek a mai világgal."

Ezért telepítette át már 1967-ben Kinshasába a 10 évvel előbb egyik kis faluban felállított kisszemináriumot. 1967-ben megnyitotta az egyházmegye nagyszemináriumát is. 1971-ben pedig az egyetemi negyed közelében külön bölcséleti főiskolát létesített a papjelöltek számára. Később ez az intézmény szintén egyházmegyei szeminárium lett, ahol a kinshasai katolikus teológiai kar hallgatói laknak. Igen fontosnak tartotta, hogy a rátermett teológusok a szakjukkal rokon profán tárgyakban is nyerjenek kiképzést. Pl. a dogmatikus ismerje az általános vallástudományt, a moralista a pszichológiát, az egyháztörténész a nemzeti történelmet stb. S jóllehet viszonylag mindig kevés papja maradt az egyházmegyének, nem kímélte az áldozatot, hogy Európába, illetve Amerikába küldje a legtehetségesebb tanárjelölteket továbbképzésre. – Céltudatosságának köszönhető, hogy a 70-es években már csaknem évente volt papszentelés Kinshasában, 1986-ban pedig egyszerre 18 papot szentelhetett a bíboros egyházmegyéjének. Ma már több mint 70 kinshasai bennszülött világi pap működik.

Még nagyobb gondot fektetett a minőségi kiképzésre. Több kiadványban bízta papjait, hogy teljes szívvel szolgáljanak Krisztusnak és népüknek. "Mindegyik pap – írta 1976-ban kiadott füzetében – aszerint beszél Istenről, hogy milyen hitbéli tapasztalata van róla. Tapasztalata lehet mély, felületes vagy a semmivel egyenlő. Kedves paptestvéreim, arra sürgetlek tehát titeket, hogy csak igazán bensőséges szívvel beszéljetek Istenről. Azaz csak akkor, ha előtte szívüket tudatosan Krisztus szívével kapcsoljátok egybe, és lelketeket az ő Lelkével, hogy az isteni energia rajtatok keresztül áradhasson tovább."

1987-ben más földrészekén is feltűnést keltő nyilatkozatban rajzolta meg, hogy milyennek látja ő a zaire-i pap arcélét (Essai de profil des prêtres de l'an 2000). Íme néhány szemelvény: "A lényeges kérdés a következő: Hogyan képezzük ki papjainkat, akik 2000-ben fognak dolgozni? Hogyan képezzünk hitelt érdemlő papokat, akikre népünknek szüksége van? . . . Mielőtt erre felelnénk, próbáljuk felvázolni, hogy milyen vonásokat várunk el papjainktól 2000-ben . . . A papi élet lényeges követelményei ugyanazok mindenkor: tegnap és ma . . . Ami változik, az az életforma . . . Tudjuk, hogy az Egyházzal alkotott felfogás, miszerint az egy tőkéletes hierarchikus társaság, olyan papot termelt ki, akinek éles érzéke volt az engedelmességre, egyedül ő hirdette az evangéliumot, a világtól elkülönülve élt, hogy így közvetítő legyen Isten és az emberek között . . . Az 'Egyházon kívül nincs üdvösség' kijelentésre épülő teológia a 'szentségeket kiszolgáltató' papot termelte ki . . . Tagadhatatlan, hogy a II. vatikáni zsinat új papi képet alakít majd ki. Ennek a II. vatikáni zsinatra támaszkodó papi arcélnek néhány vonását már megtaláljuk fiatal papjainknál."

A bíboros három fény- és három árnyoldalát emeli ki ennek az új papi életformának.

A) Fényoldalak

a) "A megújult kép szerint az Egyház az Isten népe, a hívők közössége (kommunioja) Jézus Krisztusban. Ez hozza magával, hogy a jövő papija érzékenyebb a testvériségre: a szolidaritásra, az emberek egyenlőségére. Mivel mindannyian Isten gyermekei vagyunk, egy a természetfeletti rendeltetésünk Jézus Krisztusban; Ő az egyetlen közvetítő Isten és az emberek között . . . A fiatal papoknak meg kell tehát tanulniuk, hogyan éljék ezt a papi testvériséget a gyakorlatban."

b) "A vatikáni zsinat a világban jelenlevő Egyházat mutatja be. Nincs messze, nincs elszakadva a világtól, hiszen ennek sója és világossága. . . De több módon lehetünk jelen a világban. . . (Vö. Jn 17,1–19) A világban levő jelenlét veszélyeket is hordoz magával a pap számára. Figyelmeztetni kell ezekre a kispapokat . . . éljenek együtt a néppel, osztozzanak népük örömeiben és fájdalmaiban, és mégse azonosuljanak a világgal! . . . Van ezenfelül a világot megszentelő jelenlét is. Ez aszketikus életet, vagyis fegyelmet és lemondást kíván meg a paptól. Képesnek kell lennie arra, hogy szakítson is a világgal, tartson kritikus távolságot vele szemben."

c) "A II. vatikáni zsinat rámutatott arra, hogy az egész Egyháznak van missziós hivatása, vagyis a misszió minden megkeresztelt feladata . . . Jóllehet egyetlen a feladat, különbözőek a szolgálatok és a missziós megbízások. Ez a tény megkívánja a paptól, hogy tudatában legyen: a felelősséget közösen kell vállalni, meg kell osztani, és a hívőkkel párbeszédben kell állni. A pap nem kizárólagos hirdetője az evangéliumnak. A jövő papját fel kell készíteni arra, hogy együtt dolgozzék híveivel, hallgassa meg és tisztelje őket. A párbeszédnek, a munkamegosztásnak, a csoportmunkának, a mások meghallgatásának is van lelkiisége, amibe be kell vezetni a jövő papjait. Tegyék magukévá az igazi, az evangélium szerinti tekintély szellemét. . . , amelyik – mindenekelőtt – szolgálat."

B) Árnyoldalak

"Nem akarunk senkit megbélyegezni, sem az embereket kategóriákba osztani . . . Elismerjük, hogy mindannyian bűnösök vagyunk. Mégis hajt a vágy, hogy szent és jó papokat adjunk népünknek, akik hitelt érdemelnek előttük. Ezért akarunk rámutatni a rossz tulajdonságokra is. . . Ezeket nevezzük 'bálványimádásnak'".

a) "Ilyen a pénz, a jólét és a kényelmes élet túlságos keresése. A jövő papjai legyenek tudatában annak, hogy a papszentelés nem oltja be őket a pénz imádása ellen. Fiatal papjaink gyakran túlságosan aggódnak a pénz miatt. A gazdagság ördöge ravasz: belopakodik a legszentebb dolgok használatába is . . . A fiatal papok nem vagy csak nehezen viselik el a szükségét,

a hiányt . . . Szinte csak azért várják a felszentelést, hogy azonnal kívánóságokkal, sőt követelésekkel állhassanak elő . . . A pénz utáni sóvárgás nehezen hal ki a pap szívében . . . A pénz jó szolga lehet, de rossz úr!"

b) "A hatalomvágy. – . . . Minden ember szívében ott van a vágy, hogy uralkodjék mások fölött. Hány nagyravágyó püspököt, papot és szerzetest (szerzetesnőt) találunk az Egyház történetében! Mindannyiunknak el kell szegődnünk Krisztus iskolájába: tanítson meg bennünket alázatra, szerénységre . . . Ne feledjük: a hatalom olyan, mint az alkohol. Ha nem alázatos lélek hordozza, akkor számtalan bajnak nyit ajtót: hazugságoknak, ármánykodásnak, féligazságoknak, rágalmaknak, megszólásnak, féltékenykedésnek, álszenteskedésnek stb . . . A jövő papjainak képzésében sürgetnünk kell az alázatosság erényét. Segíteni kell, hogy megtanulják, mert ez az igazi lelkiség alapja."

c) "Az asszonyok, lányok és szerzetesnők társaságának túlzott keresése. – A papszentelés nem olt be a nőimádat ellen sem. A kényelem és a könnyű élet keresése gyakran hozza magával az élvezetek, a szórakozások szomját . . . Sok szó esik ma a fiatal papoknak a nőekkel szembeni könnyelmű viselkedéséről, és hogy túlzottan keresik az asszonyok, a lányok és a zaire-i szerzetesnők társaságát. Pedig áll: 'A légy addig röpköd a láng körül, míg meg nem perzselődik.' . . . S egy biztos: Ha a zaire-i fiatal papság nem szedi össze magát ezen a téren, nem kerüli el a katasztrófát! . . . Tagadhatatlan, legtöbb országban (s nemcsak Afrikában) fejlődött a nők és a papok viszonya. De ez a fejlődés nem szünteti meg az okosság követelményeit, sem a tartózkodó magatartást, sem pedig a tiszta szív szilárd akarását – Krisztus példája szerint. A tisztaság mindenekelőtt a szív erénye. 'Boldogak a tisztaszívűek . . .' A pap (és már a szeminarista) tanulja meg, hogy úgy tekintsen a nőkre, mint Krisztus: nemcsak tiszta, hanem megtisztító tekintettel . . . Csak az evangéliumtól megvilágított nevelés és az arra épülő elvekből fakadó lemondás, áldozatos szellem, kölcsönös tisztelet, önmagunkon való felülemelkedés és benső szabadság képesíthetik az embert arra, hogy gátak közé szorítsa, helyes irányba terelje és végül szublimálja az emberi nemiség energiáját."

Hogy Malula bíboros milyen komolyan vette a papnevelést és a jó papok képzését, arra 1987-ben adott komoly és elgondolkoztató példát. A kispapok elégedetlenek voltak a szeminárium ellátással, étkezéssel. Mivel a bíboros úgy látta, hogy elsősorban a könnyű élet, a dúskálás keresése sugalmazta a zendülést, ideiglenesen bezárta ezt a nagyszemináriumot, és elbocsátotta az összes teológust. Több mint 50-en voltak.

A szerzetesi élet szorgalmazása

Malula még segédpüspökként örömmel működött közre abban, hogy a kontemplatív karmelita nővérek megtelepedhessenek Kinshasában. Tudta, hogy a kegyelmi élet áradásának alapjait az ima rakja le. Hogy személyesen

mit jelentett neki az ima, azt elárulja az Afrikai Vallások Tanulmányi Központját megnyitó beszédének egy szakasza: "Ki vagyok én, hogy az afrikai lelkiségről értekezsek? Nem vagyok ugyanis sem szakember, sem misztikus. Egyszerű imádkozó ember vagyok, legalábbis olyan, aki próbál imádkozni."

Fontosnak tartotta, hogy az afrikai lelkiség kiépítésében afrikai eredetű és afrikai szellemben kiképzett szerzetesnővérek támogassák az egyházmegyét. 1964-ben nyitotta meg a Szent Teréz Nővérek házát, 11 jelölttel. Az új rend lassan fejlődött, de Malula kezdeményezései szemefényének tekintette, s mindent megtett, hogy a nővérek jó képzést kapjanak. 1988-ban 65 fogadalmas nővére volt a rendnek, 15 újonca és 98 jelöltje. Több kiadványt írt lelki támogatásukra. Komoly lelkiséget kívánt meg tőlük; ugyanakkor elvárta, hogy kovászként hassanak a zaire-i nők körében. "A zaire-i szerzetesnővérek – írta 1973-ban – nem veszhetnek el nagy rendházak névtelenségében. Elérkezett az idő, hogy a zaire-i nővérek megtalálják a keresztény közösségben való jelenlét új formáját. Ez a jelenlét több erőfeszítést követel tőlük, hogy megőrizhessék Istennel való kapcsolatukat, ugyanakkor azonban evangéliumibb is lesz, mivel testvéreik körében maradnak."

A világi hívek képzése és együttműködése

Malula bíborosnak egyik, világviszonylatban is jelentős alkotása a világi hívekre vonatkozik. Alig nevezték ki megyéspüspöknek, a "Levelek munkatársaimhoz és munkatársnőimhez" c. sorozatos kiadványain keresztül buzdította a világi híveket, hogy vállalják keresztény felelősségüket, tevékenyen kapcsolódjanak be az egyház életébe.

a) Éles szeme hamar meglátta, hogy a mamutplébániák ma már alig képesek dinamikusan éltetni és sugározni a keresztény hitet. Kezdtől fogva sürgette, hogy alakuljanak kisközösségek a plébániákon belül. "Jelen egyházi rendszerünket bombázni kell, hogy emberszabású kis közösségekre bomoljon" (1973-ban).

A kisközösségek fontos szerepet kaptak a kinshasai egyházmegye hivatalos lelkipásztori terveiben is. Az első tervet, "Lelki súlypontok" címen, 1970-ben tette közzé a bíboros. 1987/88-ban pedig egyházmegyei zsinat gondolta és mélyítette el ezeket a súlypontokat.

Az egyházmegyei zsinat gondolatát már régóta melengette Malula. 1986-ban hivatalosan is meghirdette, s megkezdődtek a hivatalos munkák. Maga a zsinat három szakaszban folyt le. Az első, 1987. március 8-a és 23-a között főleg a II. vatikáni zsinat dokumentumait tanulmányozta, illetve próbálta a kinshasai helyzetre alkalmazni. Két héten keresztül kb. 1200 plébániái kiküldött összejejt minden este fél 5-től fél 9-ig a székesegyházban, ahol szakelőadó ismertetett egy-egy dokumentumot; rövid szünet

után kérdéseket lehetett feltenni, amelyekre az előadó válaszolt. Mivel a résztvevők nagyrésze közvetlenül munkahelyéről jött a székesegyházba, az együttlét idejét korlátozni kellett. A fennmaradt kérdéseket írásban is be lehetett nyújtani. A harmadik héten mindegyik esperesi kerület két-két zsinati dokumentumot tanulmányozott plébániai híveivel. Elsősorban azt kutatták, hogy mi a dokumentum jelentősége a zaire-i katolikus életben, hol mutatkoznak nehézségek alkalmazásában, miben kellene kiegészíteni, stb. Az így összegyűjtött anyagot több hónapon keresztül megbeszélték az egyházközségek és a közelebből érdekelt csoportok. Pl. a nevelésre vonatkozó dokumentumnál külön is kikérték a fiatalok, tanárok, katekéták, szülők stb. véleményét. – A második szakaszban, amelyik 1988 február–márciusában folyt le, a kiküldöttek ismét a székesegyházban jöttek össze, és megvitatták az eddigi hozzászólások alapján – több mint 2000 futott be – kidolgozott "határozatokat". – Ezeknek az újabb hozzászólásoknak a figyelembe vételével készült el a 27 végző határozat, amelyeket a harmadik szakaszban, 1988 májusában, szavaztak meg. Malula ércek csak 1988 novemberében tették őket közzé hivatalosan. Közben lelkigyakorlatokat, missziókat szerveztetett hívei, a plébániák részére, hogy így ki-ki személyesen is felkészüljön befogadásukra, és fellelkesezdjék megvalósításukra. A 27 határozatot hat pontban foglalták össze. Az elsőnek a címe: Kinshasa, népünk életébe gyökerezett helyi egyház. (Kinshasa: une Église locale enracinée et inculturée). Ebben a pontban, s így az egész végző dokumentumban az első helyet az egyházi kisközösségek foglalják el. Néhány idézet ebből a részből: "Eldöntöttük, hogy továbbra is egyházmegyénk lelkipásztori tevékenységének központjába helyezjük az egyházi kisközösségeket . . . Kérjük tehát az egyházközségi felelős személyeket, valamint a többi lelkipásztori munkatársat: Érezzék az egyházi kisközösségek, hogy az egyházközségek vezetői érdeklődnek munkájuk iránt és támogatják őket. Ezért többször említsék meg őket a homlíákban, . . . ügyeljenek arra, hogy ne legyen más egyházi rendezvény ugyanabban az időben, amikor ezek a kisközösségek összejönnek; . . . hatékonyan működjenek össze a kisközösségek vezetőinek képzésében; látogassák rendszeresen ezeket a kisközösségeket; néha ünnepeljék velük együtt az Eucharisziát, illetve elnököljenek igeliturgiájukon . . . Támogassák a kisközösségekből eredő pozitív kezdeményezéseket . . . Ügyeljenek, hogy minden plébánián legyen bizottsága a kisközösségeknek, illetve a vezetőikből alakult tanács . . . Törekedjenek arra, hogy a csoportok 'emberszabásúak' maradjanak; ha valamilyen túl nagyra nőtt volna, osszák ketté." – Irányelveket ad még a kisközösség vezetőinek képzésére; sürgeti, hogy lehetőleg minden hívő tartozzék egy kisközösséghez. Malula bíboros ugyanis meg volt arról győződve, hogy csak ilyen kisközösségek révén valósul meg ténylegesen a II. vatikáni zsinat egyik alap gondolata: minden hívő élje meg, hogy az Egyház mi vagyunk. A kisközösségekben mutatjuk meg igazán, hogy élő tagjai vagyunk az egyetemes Egyháznak.

b) Amint már említettük, 1973-ban rendezték meg a VIII. teológiai tanulmányi hetet Kinshasában. Témája: Küldetések és szolgálatok az Egyházban. Ennek a tanulmányi hétnek a hatására született meg Malula érsek valószínűleg legjelentősebb kezdeményezése. A szolgálati papság mellett felállította egyházmegyéjében a "laikus szolgálatokat". Tagadhatatlan, hogy erre az egyházmegye paphiánya is ösztönözte. De "az volt első indítékunk a laikusok szolgálatának felállításában, hogy megmutassuk, milyen fontosnak tartjuk a laikusok közreműködését az egyház életében és küldetésében . . . Minden megkeresztelt és megbérmált ember tagja Krisztus Testének, az Egyháznak, és megkapta Isten Lelkét, hogy fáradozzon Isten népének növekedésén és a világ átalakításán . . . A második indíték pedig az volt, hogy mindent el akartunk követni annak érdekében, hogy a kinshasai egyháznak afrikai arca legyen, az itteni nép szokásai szerint verjen gyökeret."

Az afrikaiak pedig nehezen képzelnek el egy közösséget, amelyet nem a törzsfőnökhöz hasonló vezető irányít. Ha nincs elegendő pap, hogy minden egyházközség élén ott álljon a felszentelt szolga, akkor kapjon megbízást egy világi hívő. A pap, pl. a hét végén kijáró és szentségeket kiszolgáltató teológiai tanár vagy az egyházmegyei központban szolgálatot teljesítő prelátus, ennek a világi egyházközségi vezetőnek lesz a munkatársa és lelki tanácsadója. Ezen az alapon vezet 1976 óta több mint 30 világi hívő egyházközséget a kinshasai egyházmegyében. Afrikai nevük: bakambi (egyes számban: mokambi). Önkéntes jelleggel és meghatározott időre szóló küldetéssel vállalják ezt a feladatot. A civil foglalkozás munkaideje után "adminisztrálják" az egyházközséget, támogatják a kisközségeket, vezetik, illetve összehangolják a különféle mozgalmakat. Az egyházmegye esetleg lakással, gyerekeik taníttatásával vagy hasonló módon segíti családjukat.

A bakambi három éves kurzussal készült fel munkájára. Három éves tanfolyamot kell végeznie a két másik laikus szolgálatot végző csoport tagjainak: az egyházközségi asszisztenseknek és a lelkipásztori animatoroknak (csoportvezetőknek).

A kinshasai egyházmegyei zsinat végső okmánya örömmel állapítja meg, hogy "a nem felszentelt szolgálatok (ministères non-ordonnés) bevezetése kétségkívül jelentős befolyást gyakorolt helyi egyházunk életére . . . A világi hívek ezeknek a nem felszentelt szolgálatoknak bevezetésében az egyháznak a laikusokba vetett bizalmát látták . . . A nem felszentelt szolgálatot végzők nem tagjai a klérusnak, megmaradnak annak, amik voltak: laikus hívőknek . . . Óvakodjanak tehát az elklerikalizálódás minden formájától . . . Mind a teológiai ismeretekben, mind pedig a lelkeségben jól fel kell készíteni azokat, akik a jövőben laikus szolgálatokra vállalkoznak; így lesznek képesek arra, hogy helyesen működjenek együtt a felszentelt szolgálattal. Hogy pedig a papok és szerzetesek is képesek legyenek együttműködni a laikus szolgálatot végzőkkel (travailler en équipe avec des ministres laïcs),

ismét sürgetjük, hogy a minisztériumokban . . . , a papi továbbképző tanfolyamokon tartsanak kurzusokat a felszentelt és nem felszentelt egyházi szolgálatokról a II. vatikáni zsinat egyháztanának szemszögéből."

2. Szenvedélyesen szerette népét

Malula egész szívvel szerette a háromságos egy Istent. Éppen ezért szenvedélyesen szerette embertársait is. Meg volt győződve, Isten elvárja tőle, hogy papi, főpásztori tevékenységét az emberek igazi javának fejlesztésére fordítsa. Igyekezett népéhez közel maradni. Szívesen ment körükbe, ünnepelt velük örömeikben, gyászukban. A hívek is megérezték, hogy szíve értük dobog, és ezért követték felhívásait, irányításait.

Főleg két területen mutatkozott meg, mennyire szerette népét, zaire-i testvéreit.

Az ifjúság érdekében

A kinshasai egyházmegyei zsinat határozataiban olvashatjuk: "A népességi adatok mély benyomást gyakorolnak ránk. Elénk tárják, hogy Kinshasa lakosainak több mint egyharmada 10 és 25 év között van. Ez a fiatalság alkotja társadalmunk és egyházunk jövőjét. Nemrégén pásztorlevelet intéztünk az ifjúsághoz, amelyikben habozás nélkül kijelentettük: Ti vagytok országunk reménye, egyházunk reménye. Rajtatok keresztül újul meg a társadalom, rajtatok keresztül fiatalodik meg egyházunk. Belőletek lesz a 2000. év felnőttje. – Másrészt a fiatalságnak ez a hatalmas tömege mérhetetlen kihívást jelent a lelkipásztorkodásnak. Nemcsak nagy száma miatt, hanem azért is, mivel nincs megfelelő erkölcsi és vallási nevelése, és szinte védtelenül áll társadalmunk változásainak forгатagában . . . Lelkipásztori tevékenységünknek figyelembe kell tehát vennie személyiségük teljességét, és pedig életük jelen konkrét helyzetében. Feltétlenül szükséges tehát, hogy vallási és erkölcsi nevelést nyújtsunk nekik; de nem feledkezhetünk meg szellemi és szakmai képzésükről sem. Ha nem igyekszünk mindent átfogó nevelést biztosítani fiataljainknak, szakadást hozunk létre keresztény és szakmai, hivatásbeli életük között; pedig a hitnek és a keresztény felfogásnak az egész életet át kell járnia."

1973-ban így nyilatkozott: "Amikor az utcán, iskoláinkban, a stadionok lépcsőin vagy a tévé képernyőjén látom fiatalságunkat, nem fojthatom el magamban az érzést, hogy Krisztussal ne ismétljem: Misereor super turbam, szánom a fiatalok seregét . . . A nevelés nyugtalanító helyzetben van."

Az egyházmegyei zsinati határozatok sürgetik tehát, hogy minden egyházközségben legalább egy vezető idejének s erejének javát a fiatalok lelki segítésére fordítsa; ezenfelül legyen az egyházközségben egy ifjúsági bizottság. "Az ifjúsági lelkipásztorkodásban a hagyományos, népünkél ismert, iniciációs (folyamatosan beavató) módszert választjuk. Ennek az az elve,

hogy a társadalom nem hagyja magára a fiatalokat, mondván: 'szervezkedjenek ők maguk, és vezessék egymást.' A hagyományos elv megkívánja, hogy néhány rátermett felnőtt magára vállalja – a közösség nevében – a fiatalok gondozását, és vezesse be őket, lépésről lépésre, a felnőtt életbe. Nem mondhatjuk tehát sem egyházmegyei, sem plébániai szinten: 'Kínlódjanak a fiatalok egyedül, húzzák ki magukat a csávából!' A fiatalokat megérett, karizmákkal megáldott papoknak, szerzeteseknek és laikusoknak kell bevezetniük a keresztény életbe."

A kinshasai egyházmegye azonban nem állt meg pusztán az elvi sürgétségnél. A gyakorlati lépéseket közvetlenül nem Malula érsek dolgozta ki. De a papjai, munkatársai jó kezdeményezéseit felkarolta, bevette egyházmegyéjének programjába. Három ifjúsági mozgalom született meg Kinshasában, s ma Zaire határain túl, egész Afrikában termi gyümölcsseit.

a) A Bilinge Ya Mwindá (BYM = a fény fiataljai) a 14 és 25 év közöttieket fogja össze. Célja, hogy a keresztény hit mély gyökeret verjen a fiatalok lelkében. Három lépésben igyekeznek ezt elérni. Az "éles látás" az önismeret révén és a bérálás szentségének tudatosítása révén szembeesíti a fiatalokat a társadalmi étellel és elkötelezettséggel; a "vállalom" a második fok; míg a harmadik a "kisugárzás", igazi karizmatikus és apostoli jelleggel. A BYM új életre támasztja a kereszténységgel kapott keresztény élet csíráját.

b) A KA (Szent Kazitó ugandai és Boldog Anuarite zaire-i vértanúk nevének kezdőbetűiből) a 10–14 éveseket gyűjti egybe. 1986–87-ben csaknem 14 000 KA csoport működött Kinshasában.

c) 1979-ben megalakult a "Felelősségvállalás" (Pastorale de la responsabilité) mozgalom, amelyik a 25–35 éves fiatal felnőttek lelki elmélyülését célozza. – A kinshasai zsinat kiemelte: "Sorolják a lelkipásztorok legfontosabb munkáik közé ezeket a csoportokat. Ha valamelyiknél hiányok mutatkoznak, akkor javítsák ki ezeket; és ne próbálkozzanak kényük-kedvük szerint valami mással, egyébként hiányozni fog a folytonosság az egyházközönségi munkában."

Malula jól tudta, hogy egy népnek nagy szüksége van jól képzett, művelt társadalmi vezetőkre. Ezért minden nehézség ellenére újra és újra sürgette az egyetemi ifjúság lelkipásztori gondozását. Már püspökké szentelése előtt harcolt, hogy növeljék a zaire-i ösztöndíjas hallgatók számát a belgiumi Leuveni Katolikus Egyetemen. Több éven keresztül tagja, sőt elnöke volt a Leuveni Katolikus Egyetem által Zaire-ban alapított Lovaniumnak. Egyetemi lelkipásztorokat nevezett ki, és maga is gyakran tartott lelkigyakorlatokat, konferenciákat az egyetemistáknak. Nem egy közülük írásban is megjelent: "Hiszek Jézus Krisztusban. Mit változtat ez a hit életemben?" (1976); "Jézus, a szenvedő szolga" (1978); és "Elkötelezem magamat, hogy megőrzöm tisztaságomat" (1986). Főként az egyetemistáknál hangoztatta,

hogy csak akkor teljes a kereszténységük, ha embertársaik szolgálatára, szellemi, anyagi és erkölcsi életük kiteljesedésére kötelezik el magukat.

A kinshasai egyház afrikaiasítása

"Tegnap külföldről jött misszionáriusok tették kereszténnyé Afrikát; ma az afrikai négerék afrikaiasítják a kereszténységet." Malulának ez a találó mondása hatalmas feladatot, kemény küzdelmet és mély örömeket jelent. A bíboros nagysága talán itt fejeződik ki a legjobban: tudatosan vállalta ezt a feladatot, töretlen hittel és reménnyel igyekezett végrehajtani, bár néha sebeket is kapott éppen ezen a téren. Nem egyedül szállt síkra, az egész zaire-i püspöki kar harcolt ezért az eszméért. Malula a zászlóvivőjük volt.

Két fronton küzdött. Befelé, hazájában a nemzeti öntudat kialakulása-kor bizonyítani akarta, hogy a keresztény hit ugyan kívülről jött Zaire-ba, de tartalma révén nincs ellentétben a nép szabadságtörekvésével. Sőt, a nemzet csak gazdagodhat emberi értékeiben, ha magáévá teszi és a közéletben is vállalja Krisztus örömhírét.

A függetlenséget megelőző években egyesek szélsőséges nacionalistának tekintették Malulát. Felszólalásaiban ugyanis sürgette a függetlenséget, és a társadalmi igazságosság mellett tört lándzsát. De nem kívánt belekeveredni a napi politikába: a keresztény társadalom, az emberi méltóság elveit hirdette. Ezért nem riadt vissza attól sem, hogy a függetlenség elnyerése után elítélje a nacionalizmus túlkapásait. A katangai zsoldosok véres lázadásakor emelt szóval hirdette, hogy "nincs külön Istene a fehéreknek és a feketéknek". Az ország új vezetőit pedig emlékeztette arra, hogy a korrupció, a fényűző építkezések, a szociális kérdések elhanyagolása csak rossz vért szülhet. Megjegyzéseit nemegyszer személyes kritikának tekintették a kormány emberei. Máskor a katolikus iskolák és kórházak államosítása elleni tiltakozása támasztott feszültséget közötté és a világi hatóságok között. Az ellentét 1972-ben érte el csúcspontját. Mobutu államelnök 1971 végén meghirdette a "hiteles ősiség mozgalmát": el akarta törölni a kolonializmus minden nyomát, fel akarta támasztani az "eredeti afrikai bölcséletet". A gyakorlatban többek között azt is megkívánta, hogy a zaireiak ne viseljenek keresztény nevet; a minisztériumokban is kötelezővé tette politikai mozgalmának tanítását; stb. Kinshasa katolikus lapja, "A keresztény Afrika" 1972. januári vezércikke elég élesen bírálta ezt a mozgalmat. Nem vezet ez a kereszténység megszüntetéséhez? Nem térünk vissza egy társadalmilag már túlhaladott állapotba? Az afrikaiasítás elvi és gyakorlati problémái forogtak kockán. – A cikkért Malulát tette felelőssé a kormány. Mivel fennállt a veszély, hogy börtönbe vetik, önkéntesen ment száműzetésbe Rómába. Pár hónapos tárgyalás után visszatérhetett egyházmegegyébe. Munkatempója, lelkesedése nem tört meg; csak hosszú ideig nem prédikált vagy nem szólalt fel, amikor az ünnepségen Mobutu elnök (maga is katolikus) jelen volt. Nézetének alapvető elvi pontját sohasem adta fel: A

keresztényeknek joguk és kötelességük részt venni az állam, a társadalom életében; hallatni kell szavukat, érveiket, követelményeiket, mert a vallás nem pusztán megánügy, hanem át kell járnia az élet minden dimenzióját. – 1978-ban megenyhült a légkör Mobutu elnök és a zaire-i katolikus egyház között.

A második front befelé, az egyházon belül nyílt meg. Kevesebb feszültséggel, de nem kevésbé szívósan folyik még a bíboros halála után is. A tét: Mennyire menjen és mennyire mehet az egyház afrikaisítása? Érthető, hogy Malula és püspöktársai a lelkek érdekében a lehető legmesszebb szeretnének elmenni az afrikaisításban. A római egyházi körök pedig az egységet sürgetik. 1983-ban, a zaire-i püspökök "ad limina" (öt évenként esedékes hivatalos római) látogatásakor Malula köszöntötte a pápát. Beszédében megismételte a kérést, hogy hívjanak össze egy afrikai zsinatot, s ez döntse el, milyen elemeket lehet afrikaisítani, melyek a lényeges, változhatatlan pontok az egyház tanításában és gyakorlati életében. "... amint már 1980-ban, Kinshasában tett emlékezetes látogatásakor mondtuk, most is kérjük: minél előbb tarthassunk egy afrikai zsinatot. Így mérhetjük fel a kereszténység igazi helyzetét Afrikában, és így vitathatjuk meg kontinensünk evangelizálásának átfogó jövő tervét." A kérés csak részben teljesült. A közeli jövőben összeül az első általános afrikai püspöki szinódus, de nem egy szoros értelemben vett zsinat.

Sokat foglalkoztatta Malulát a keresztény házassági szentségtan és jog alkalmazása Afrikára. Egy cseppet sem kételkedett az egynejű és felbonthatatlan házasságról szóló krisztusi tanításban. Csak nem látta, hogyan lehet ezt az afrikai nép hagyományaival összhangba hozni. Mert az afrikai népszokás csak akkor tekinti végérvényesen megkötöttnek a házasságot, ha gyermekáldás kíséri.

A harmadik pontban, a liturgia afrikaisításában nagy öröm érte Malulát röviddel halála előtt. A Szentszék, 15 évi próbaidő után, véglegesen jóváhagyta a "zaire-i rítust". Zaire-i a miseruha, a díszítések, a szimbolikus jelvények (pl. lándzsák), a zene, a ritmus, a tánc, amellyel a pap az oltárhoz vonul. A szentmise elején nem a bűnbánati szertartás áll, hanem az ősoktól kiinduló és a szenteken, mennyei karokon át Istenhez emelkedő litánia. A bűnbánati szertartás az evangéliumot, illetve a homíliát követi: megtartottuk-e azt, amit az Úr szava kíván tőlünk? Az egész liturgiát, a kánont is párbeszéd jellemzi. Az egyes imarészekre énekekkel, énekes-táncos felkiáltásokkal válaszol a hívek serege. Hogy az út, amelyet Malula is sürgetett, helyes, arra a legjobb bizonyíték a hívekkel telt templomok. A két-három órás szentmisében testükkel-lelkükkel dicsérik az Istent, alkotnak közösséget egymással, és élük át a megváltás gyümölcseit.

***

Malula bíborosnak erős szervezetet, gazdag értelmi képességet és teremtő, kezdeményező vonásokat adott az Isten, s ő arra törekedett, hogy mindezt jól használja. Mélységes hite ösztönözte a munkára, lelkisége pedig kiegyensúlyozott életmódra. Szinte hihetetlen, hogy egyházmegyeje főpásztori feladatainak elvégzése mellett maradt ideje könyvek és füzetek megírására, a római szinódusokon való részvételre és új meg újabb tervek kidolgozására, végrehajtására. Nem kímélte magát. Az egyházmegyei zsinat azonban kimerítette. 1989 februárjában érte az agyszélhűdés. Állapota már javulóban volt, amikor 1989. június 14-én magához hívta Mestere, akit teljes erőbevetéssel igyekezett szolgálni afrikai népében.

Léon de Saint-Moulin, a kinshasai katolikus főiskola tanára, így zárja Malula bíborosról írt megemlékezését (amelyből a mi tanulmányunk is bőven merített; *Lumen Vitae* 44, 1989, 451–462): "Nagy kegyelem a kinshasai és az egész zaire-i egyház számára, hogy ilyen vágású főpapja volt 30 éven keresztül. A misszionáriusok úttörő munkája után őt tekinthetjük egy helyi egyház tényleges megalapítójának . . . Egyházának hí fia, elkötelezett afrikai és főleg teljesen Isten embere volt."

Cserháti Ferenc

FELELŐSÉGÜNK AZ EGYHÁZBAN

Az Egyház teljes egészében arra hivatott, hogy Krisztus művét folytassa és valóra váltsa mindennap a világ végezetéig. Kezdetben a krisztushívők ezt nagyon is jól tudták, és felelősséget éreztek az egyház küldetésének megvalósításáért. Mindenki adottságainak és képességeinek megfelelően igyekezett részt vállalni Krisztus papi, prófétai és királyi küldetéséből. Ekkor még minden krisztushívő magáénak érezte Krisztus és Egyháza ügyét. Nem voltak kiforrott és egymással szemben álló hivatalok; a "papi rend" még nem sajátította ki magának az Egyház küldetését, a "nép" pedig még nem mondott le a keresztségből eredő felelősségéről az Egyházban és az Egyházért.

1. Közös küldetésünk kisajátítása

Ez a kisajátítás csak a kereszténység második évezredének elején, a 4. lateráni zsinaton (1215), majd a firenzei zsinaton (1439) vetődött fel egyre határozottabb körvonalakkal, és a tridenti zsinaton (1545) érte el kibontakozását, amikor a kontroverz teológiát megteremtő zsinati atyák, az egyházi rend szentségének néhány alaptételével együtt, burkoltan kimondták a papság és közösségük éles szétválasztását. Ezek a tridenti határozatok hamarosan hozzájárultak egy felsőbb egyházi réteg, a "papi rend" kialakulásához, a "laikusok" vallási leértékeléséhez és a lelkipásztorkodás papi